

ինչպէս ներքէլ, մագնետիւմ, ալումինիւմ, վիս-մոլթ եւն լուսոյ ազդեցութիւնն ունին լուսա-նկարական տախտակներուն վրայ: Ալիոհոլ եւ եթեր ամենեւին ազդեցութիւնն չունին այս տախտակներու վրայ, իսկ ընդհանաւոր կո-պալի կըքամում եւ — սպագրական թանաք մեծապէս կ'ազդեն:

— Մայիս 20/ին մեծ փառաւորութեամբ տօնուեցաւ ի Պորտուգալ՝ Վասկո դէ Գամայի (Vasco de Gama) չորսհարիւրամեակը: Դոսմոթէն արդէն այս մեծ ծովագնացին գիւտը. 400 տարի յառաջ շնդկական եղբրքները հա-սաւ, եւ ասով Արեւելեան Հնդկաստանի ծո-վային ճամբան գտաւ: Սպանիական-ամերիկական պատերազմին պատճառաւ չկրցան այս երկու պետութիւնները մասնակցիլ, ինչպէս տարիներ յառաջ ծրագրուած էր:

— Գեղագործներուն աչքը լցաւ Շիշերու եւ յախճապակեայ անօթներու վրայ կայունած դիւր-թիւք (étiquette) բաւական ներութիւն կը պատճառեն դեղագործներու եւ փեղ-թափ-թիւք (droguiste), վասն զի խոնաւութեամբ կը քա-կուին կ'իշան այս պիտանքերը կամ գրերը կը ջնջուին: Դ՞հ. Հ. Լէօսներ սեւ թանաք մը գտաւ, որով կրնայ ուղղակի ապակեայ վրայ գործիլ եւ չորսուին ետքն անկարելի է ջնջիլ: Իսկ եթէ ջնջիլ կ'ուզուի, կամ դանակի ծայրով եւ կամ գայլախաղեայ թղթով (աւաղաթղթով) դիւ-րութեամբ ի բաց կը քերուի: Բնականապէս այսպիսի թանաք մը ուրիշ շատ օգտակար գործ-ածութիւն ալ պիտի գտնէ:

— Ճապոնի գրագէտները: Գրականու-թեան հետամուտներու հետաքրքրութիւնը գո-հացներու համար կը ներկայացնենք հետեւեալը՝ շատերուն — ի միտթարութիւն: Գրական արտա-գրութեան շատութեան կողմանէ կրնայ ճա-պոն շատ մը տէրութեանց հետ մրցիլ, բայց Էր-Պիւք (հեղինակի վարձատրութիւնն) այնպէս անպատու է, որ ուրիշ երկրի մը մէջ եւ ոչ գրագէտ մը պիտի յօժարէր նոյն իսկ էջ մը գրել: Ան-նոյն հեղինակներ իրենց ամենալաւ գրուածքին համար կ'ընդունին 400 բառով էջի մը համար, 1 Են (= իւր 2 Ֆրանկ), իսկ հասարակօրէն՝ 40—50 Սեն (1 Են = 100 Սեն): Ըստ այսմ 100 Ֆրանկ առնելու համար ճապոնցի հեղինակ մը ամիս առ նուազն 100 էջ գրելու է... Սակայն եւ այն-պէս եւրոպացի շատ գրագէտներ ու վարժա-պետներ կը նախանձին այս հեղինակներու վրայ: Խառաջի շատ մը ուսուցիչներ՝ ինչպէս կը կար-

գանք „N. F. Presse“ի մէջ, ծխան մաքրելու սկսած են, վասն զի վերջին արուեստով գոնէ օրապահիկ հաց մը կը գտնեն...:

— Վերջին ժամանակներս Եւրոպա շատ տեղ արտունջներ կը լուսն թէ Գոտիք-Լուր-Նիլի-Իկեր- (Ansichtskarte) վրայ գրուած նա-մաններն իրենց տեղը չեն հասնիր: Զարմանալի չէ, ամէն տեղ հաւաքածոյ կազմելու տենդ մը կայ, այս տենդով հիւանդացած են թղթա-բերներն ալ. եւ քանի որ այս պատկերազարդ թղթեանները՝ ապսպրեալ (recommandé) չեն, հարկաւ կրնան ամենայն դիւրութեամբ ուրիշ հաւաքածոյներու մէջ տեղ մը գրաւել...: Զբօսանք մըն է այս հաւաքածոյքը, որ կար-ծուածէն աւելի ծախք կը պատճառէ եւ միշտ պակասաւոր պիտի ձայն, քանի որ ամէն քա-ղաքի ու գիւղի մէջ՝ հարկւններով այլեւայլ տեսակներ կը պատրաստուին:

— Վաղեմի կարծիք մը կայ, որ սուրճը (խահուէն) զրաց գրգռութիւն կը պատճառէ, եւ ազդեցիկ թղթն մըն է: Բայց ամէն վիս-սակար բան ունի իւր օգուտն ալ: Պորթ. Պրժե-րովսկի նոր Տրատարակութեան մը մէջ ցոյց կու տայ, որ զուտ սեւ խահուէն հիւանդութեանց դէմ նախապէս յատկութիւններ ունի: Զուտ մաքրութիւն, սեւ խահուէն երբեք ժամու մէջ քոյրեւոյի բակեղները կը սպաննէ, ժանտա-տենդի բակեղները՝ 24 ժամուան մէջ, իսկ փայծաղնատապի բակեղները՝ 9 օրուան մէջ:

ՅԱՆՎԱՅԱՆ



ՅԱՆՎԱՅԱՆ ՏԵՍՈՒՆԵԱՆ

Ղևնամ, 26 Մայիս, 1898:

Սպանիա եւ Միացեալ Ասիանք: Մեծ նաւամարտը՝ որուն կը սպասէիր, տեղի ունեցաւ Մանիլայի առջեւ Մայիս 1ին: Սպանիական նաւերը թէպէտ թուով անլի էին, բայց Միացեալ Նահանգներու նոր թնդանօթներու եւ ուռնքերու համ-մատութեամբ՝ շատ աննշան: Հետեւու-թիւնն այն եղաւ, որ 4—5 ժամուան մէջ խորտակեցաւ սպանիական նաւատոր-մուը, „Reina Maria Christiana“ եւ

„Castilla“ նաւերը կրակ առին եւ ընկողմեցան. իսկ մնացեալ նաւերը՝ Սպանիացիք ինքնին ընկողմեցին, որպէս զի թշնամոյն ձեռքը չէինս: Բայց այս առաջին նաւամարտը վճռական չէր, որովհետեւ սպանիական նաւական ոյժը ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներունը, Կուբայի առջեւն է, եւ հոս կը սպասուի որոշումը: Սերվէրա ծովական յաջողութեամբ կըցաւ իւր նաւատորմողը հասցնել ի Կուբա, ուր գումարուած են Ամերիկայի նաւատորմողներն ալ ընդ հրամանատարութեամբ Սամուէլոն եւ Ելէյ ծովակալաց: Յաջողութիւնն Ամերիկացոց է տարակոյս չկայ, քայց ոչ որ կը յուսար որ Սպանիա նոյն իսկ այսչափ ատեն պիտի չհիմանայ իւր թշնամոյն կրակին առջեւ: Բարոյական յաղթութիւնը Սպանիացոցն է, քայց աւելի լաւ կ'ըլլար, եթէ ի ժամանակին ինչպէս շատ անգամ գրեցինք, ընդարձակ արտօնութիւններով կատարեալ ինքնօրինութիւն չնորհէր Սպանիա՝ Կուբայի ընկձեալ ժողովուրդեան մը, որ զոհեղած է, դարերէ ի վեր, շահամոլ սպանիացի խնձակի մը: Պատմութեան հետեւողը կը տեսնէ որ ռումանական ցեղերու տիրապետութեան ժամանակն անցած է: Գաղղիացին յաղթուեցաւ Գերմանացիէ, Ռուսացին՝ Մէնէլիքէ, եւ Սպանիացին՝ պիտի յաղթուի Ամերիկայէ, ուրեմն յաղթողն է գերմանական ցեղը, քայց այս ալ յաջորդ պիտի ունենայ սլաւական ցեղը, իսկ սլաւականը . . . :

Գաղղիա: Վարդերու վրայ չէ: Կանուխ թէ անազան պիտի ստիպուի անգղիական զենքերով շարհուելու: Զանի որ անգղիական յառաջախաղացութիւնները կը սպառնան իւր գաղթականութեանց, եւ քանի որ սպանիական տէրութեան յայտնի կամ ծածուկ ի կողմն կը ըննէ, կը զրգոճէ Վեմերիկան, որուն հետ միացած է Անգղիա: Ռուսաստան, Գաղղիա եւ Գերմանիա — կ'ըսուի — կը պատրաս-

տուին անգղիական յաւակնութիւնը սանձահարելու. որուն շնորհ հաւատար: — Պատերազմի լրերով զբաղած ժամանակ չունի աշխարհ Ջուլայի երկրորդ դատին հետեւելու, որ շատ տարօրինակ դարձուածներ կ'առնու: Զուլա կը սպառնար թէ իւր քաղաք ընդարձակ տեղեկութիւններով յաղթահարէ պիտի դատաստանական ատենը. ատենը կը քացուի եւ Զուլա ձեռնհասութեան խնդրով փակել կը ջանայ խնդիրը. քայց պիտի չյաջողի, վասն զի “օրէնքը” Զուլայէն ալ վեր է, կը գոչէ ընդհանուր դատախազը: Առաջին վճիռն եթէ գործադրուէր, Զուլա իւր համարումն ու անունը պիտի պահէր, քայց շնչին միջոցներով ժամանակ վաստակել կը ջանայ, որպէս զի նախագրաւութեան (prescription) օրինօք լուծեան դատապարտէ առաջին վճիռը. քայց ի գործ: Առաջին անգամ “Կիցցէ”, գոչողներն ալ ծայնակից կ'ըլլան „Sale crapsule, sale j'ai!“ ծայնելու:

Անգղիա: Չէմբէրլէին խօսքերն ուղղուած Ռուսաստանի հասցէին, անգղիւն աղմուկ հանեցին լրագրութեան մէջ: Անգղիական ժողովուրդն առաջին անգամ լսեց ճշմարտութիւնն եւ տեսաւ որ Սէլքուրի ստուգին յաջողութիւններէ աւելի, քաղմութիւն ճախողութիւններ ունի իւր արտաքին վարչութեան մէջ . . . : Նստիւրութիւնը քնաքան ընտրելով հարկաւ թէ զրգոճէ իրեն դէմ բոլոր ազգերը, մեծերը՝ վասն զի իրենց շահուն դէմ կը գործէ, պզտիկները՝ վասն զի նպատակին հասնելու միայն իւր գործիք գործածել կ'ուզէ գաստնք: Եթէ Գաղղիացիները քաղմութիւն ըլլային, Անգղիա ինք զինքն այսպէս կըզիացեալ ու չէգորացեալ չէր գտնուէ: Անգղիա զիտէ միայն մեծ մեծ պողոտ:

Աւստրիա: Յուցահանդէսի փառաւոր հանդիսութեանց մէջ լրագրական կատակ մըն էր անտարակոյս „Frankfurter Zeitung“ ի լուրը, թէ Ռուսաստանի

եւ Աւստրիայի մէջ տեսակ մը զրաւոր դաշնակցութիւն կայ, որ պիտի վճռէ Բաւկանեան թերակղզոյն քախտը: Մենք կը հաւատանք կա՞մ աւելի հաւատալ կ'ուզենք Գոլուխովսկի կոմսին, որ կերպապէս մերժեց այս դաշնակցութեան գոյութիւնը. սակայն ռուսական-գաղղիական դաշնակցութիւնն ալ ժամանակ մը ուրացուեցաւ, եւ այսօր կայ: Ներքեակ նիգալակցութեան կապերը քիչ մը թոյլցած կ'երեւան, քանի որ Կայսրն ալ իւր գահամառն մէջ յիշատակութիւն չըրաւ, ինչպէս սովորաբար կ'ըլլար: Դիւանագէտներու գործն ալ կը դժուարանայ, եւ պատճառն իրենք են, քանի որ ձգմադիտ, անշահախելոյի, հպատակաց քարօրութիւնը տաճող դիւանագիտութեան փոխանակած է՝ նշող եւ ինքնախելոյի սուտ դիւանա-տգիտութիւն մը:

Իռաւիյա: Գաղտնի եւ հրապարակա՝ հասարակապետութիւն կը քարոզուի տարիներէ ի վեր՝ ընկերվարականաց ձեռքը: Միլան քաղաքը պատերազմի դաշտի կը նմանէր, զինուորներ ու սինկոր իրարու կը զարնուէին, փողոցներու վրայ պատուաւորներ կանգնած՝ ասոնց ետեւէն եւ տանիքներու վրայէն քար ու հրացան կը նետէին իրարու վրայ: Բնականապէս ամէն խստութիւն ի գործ դրուեցաւ, անմիջապէս պաշարման վիճակի ենթարկուեցաւ քաղաքը: Հարիւրաւորներով կը հաշուին մոնեալներն ու վիրաւորները:

Ժայրագոյն Արեւելք: Ժապոն կը քաշուի՝ պատերազմի սուզանքի վճարման իբր զրաւական առած նաւահանգստէն, Անգլիա կը պատրաստուի մոտել նոյն տոհմ, Գալլիա խոժոռ կը նայի: Բայց յամենայն դէպս Անգլիա պիտի ջանայ հասնիլ իւր նպատակին, եւ զօրաւոր նեցուկ ունի իրեն ժապոնն ու Միացեալ Նահանգները: Ներքեակ նոր նիգալակցութիւն մը կը պատրաստուի: Որչափ ա-

տելի է այս պատերազմ՝ անուանեալ հրէջք, նոյնչափ կարծես անխուսափելի կը դառնայ օրէ օր: Թունական եւ Սպանիական պատերազմները մասնական էին եւ մնացին, քայց Եւրոպական մեծ տէրութեանց ապագայ պատերազմն ընդհանուր հրդեհի մը կերպարանքը պիտի առնու: Եւ միւր ըսածը լոկ գուշակութիւն չէ . . . :



ԲՈՎԱՆԴԱՌԻԹԻՆ

ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՀԱՅԳՐԱԿԱՆ — Զանի մի խօսք սաղմական հայ հնագրութեանց մասին. 161: — Անարա մը հայ հնագրութեան վրայ (պատկերազարդ). 163:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ — Փաւստոս Բիւզանդացի եւ իւր պատմութեան խարդախողը. 169:

ԼԵՃՈՒՆԱՐԱՄԱԿԱՆ — Եւգրիկոյ Հայոց գաւառաքարքարը. 174:

ՄԱՏԵՆԱՌՕՍԱԿԱՆ — Եւսեբեայ եկեղ. պատմութեան ասորի ճնազիւր՝ համեմատուած հայերէնին հետ. 175:

ԱՃԵԼՈՒՑ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ. 180:

ԱՋԳԱՅՈՒ ԹԵՐԹԵՐԸ ԺԱՂՅԷՓՈՒՆ. 1. Ժ. Սրապեան նկարչիւ: — 2. Պր. Պողոսեան հետեւորդներ կը գտնէ: — 3. "Շղթայական օգնութիւն": — 4. Մ. Խորենացոյ քննադատութեան առթիւ: — 5. "Մասիս", ազգային հիւանդանոցի համար: — 6. Դր. 8. Թիքաքեան: — 7. "Բիւրակն", վերստին կը հրատարակուի: — 8. Պարոնեանի ժառանգները գտնուեցան: — 9. Գորդների միութիւն: — 10. Մոսկուայի Կ. Զ. Ը. կրկնող նիստը: — 11. Ժ. Գեղոյ Զաննանի հայատուրիւնը: — 12. Գեղեցիկ, քայքայելի լեռներ: — Ժ. Ը. Գաղստոն, եւ Ժ. Պրոք. Փր. Միւլլը: — 14. "Բիւզանդիստիկ մեր վերջին պատասխանը: — 15. Երկու անկեղծ ծնարար գիտնականներ: — Օգտակար գիտելիքներ. 185:

ԲԱՂԱՔԱՆԵՆ ՑԵՍՈՒԹԻՒՆ 190:



ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՑ ԵՒ ՊԱՏԱՆԱՏԱՏՈՒ ԽՐԱԿՈՐ

Ի. ՌԱՓԱՅԷԼ Վ. ՊԱՐՈՆՅ

ՎԵՆԵՆԱ, ՄԻԻԲԱՐԵՆԱ ԳԳԱՐԱՆ